

روحانیت و انقلاب اسلامی

چکیده نشست‌ها، گفتگوها و مقالات

به اهتمام

پرویز کاظمی

پوشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

www.ketab.ir

روحانیت و انقلاب اسلامی

چکیده نشست‌ها، گفتگوها و مقالات

به اهتمام: پرویز کاظمی

- ناشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
- معاونت پژوهشی، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
- تهیه: پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی
- ویراستار: عباس جباری مقدم
- چاپ: باقری
- چاپ اول: زمستان ۱۳۸۹
- شمارگان: ۱۴۰۰ نسخه
- قیمت: ۴۸۰۰ تومان
- عنوان: ۱۶۶؛ مسلسل: ۲۰۰

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشانی: قم، خیابان شهداء (صفائی)، کوچه آمار، پلاک ۴۲

تلفن و دورنگار: ۷۸۲۲۸۲۳، پخش: قم: ۷۸۲۲۸۲۴؛ تهران ۵-۳۰۳-۸۸۹۴۰۳۰۳

ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۸۵۸، کدپستی: ۳۷۱۵۶-۱۶۴۴۹

وب سایت: www.isca.ac.ir

پست الکترونیک: nashr@isca.ac.ir

همایش علمی پژوهشی روحانیت و انقلاب اسلامی (۱۳۸۹: قم)

روحانیت و انقلاب اسلامی: چکیده نشست‌ها، گفتگوها و مقالات / به اهتمام پرویز کاظمی؛ تهیه پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی-قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۹.

ص. ۳۴۴

ISBN: 978-600-195-028-5

۴۸۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ - روحانیت - مقاله‌ها و خطابه‌ها - چکیده‌ها.
۲. ایران - تاریخ - جمهوری اسلامی، ۱۳۵۸ - روحانیت - مقاله‌ها و خطابه‌ها - چکیده‌ها.
۳. روحانیت - ایران - فعالیت‌های سیاسی - مقاله‌ها و خطابه‌ها - چکیده‌ها. الف. کاظمی، پرویز، ۱۳۴۴ - گردآورنده. ب. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی، ج. عنوان.

DSR ۱۸۴۳/۰۹۸۸

فهرست

- سخنی با خواننده ۱۳
- مقدمه ۱۷

چکیده نشست‌ها

- بررسی و تحلیل سه دهه تجربه مشارکت روحانیت در امور قانونگذاری / ۲۵
- حجة الاسلام دکتر محمدجواد ارسطی
- روحانیت و تجربه تحزب / حمیدرضا ترقی ۲۹
- روحانیت؛ اسلام سیاسی و اسلام اجتماعی / دکتر محسن رضایی ۳۷
- راهبرد تبلیغی حضور روحانیت در عرصه بین الملل / حجة الاسلام دکتر رضا رمضانی ۴۲
- فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی روحانیت در آغاز دهه چهارم انقلاب اسلامی /
- حجة الاسلام دکتر سید محمود علوی ۴۶
- بررسی عملکرد روحانیت در سه دهه گذشته انقلاب اسلامی در حوزه علوم انسانی و
- دینی / جواد منصوری ۵۲

چکیده گفتگوها

- روحانیت و وحدت اسلامی / گفتگو با دکتر محمود احمدی ۵۹

- راهبرد حضور روحانیت در دهه چهارم انقلاب (حضور در نظام بین الملل) /
- ۶۳ گفتگو با آیه الله مجسن اراکی.....
- خدمات متقابل روحانیت و انقلاب اسلامی /
- ۶۸ گفتگو با حجة الاسلام والمسلمین علی باقری فر.....
- حضور روحانیت در عرصه بین الملل؛ آسیب ها و راهکارها /
- ۷۴ گفتگو با حجة الاسلام والمسلمین عباسعلی براتی.....
- الگوشناسی رفتار سیاسی روحانیت / گفتگو با حجة الاسلام دکتر غلامرضا بهروز لک... ۷۸
- ارزیابی از حضور روحانیت در سه دهه گذشته / گفتگو با آیه الله دکتر احمد بهشتی..... ۸۳
- ارزیابی و تحلیل حضور روحانیت در سه دهه گذشته در عرصه اسلامی سازی و
- بومی سازی علوم انسانی / گفتگو با حجة الاسلام دکتر حمید پارسانیا..... ۸۷
- روحانیت و نواندیشی دینی جهت باز تولید علوم اسلامی /
- ۹۲ گفتگو با حجة الاسلام دکتر علیرضا بیروزمند.....
- روحانیت و اسلام سیاسی / گفتگو با دکتر سید صادق حقیقت..... ۹۹
- روحانیت و تجربه قانونگذاری و قضاوت در سه دهه گذشته /
- ۱۰۴ گفتگو با دکتر محمود حکمت نیا.....
- مرجعیت دینی و نقش آن در تحولات سیاسی - اجتماعی ایران /
- ۱۰۷ گفتگو با آیه الله سید احمد خاتمی.....
- ارزیابی حضور روحانیت در عرصه های داخلی و بین المللی /
- ۱۱۶ گفتگو با حجة الاسلام دکتر عبدالحسین خسرو پناه.....
- ارزیابی جامعه شناختی از حضور روحانیت در سه دهه انقلاب اسلامی /
- ۱۲۵ گفتگو با حجة الاسلام دکتر حسن خیری.....
- جایگاه منصب امامت جمعه در نظام مقدس اسلامی /
- ۱۳۲ گفتگو با آیه الله سید محمد سعیدی.....

حضور روحانیت در عرصه بین الملل؛ آسیب ها و راهکارها /	
گفتگو با دکتر شهریار شجاعی پور.....	۱۳۶
ارزیابی از حضور روحانیت در سه دهه گذشته /	
گفتگو با آیه الله سید نورالدین شریعتمدار جزایری.....	۱۴۰
حضور روحانیت در موقعیت های اجتماعی قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی /	
گفتگو با حجة الاسلام دکتر غلامرضا صدیق اورعی.....	۱۴۴
حضور روحانیت در عرصه بین الملل در دو دهه گذشته /	
گفتگو با حجة الاسلام دکتر محمدجعفر علمی.....	۱۵۰
نقش مورد انتظار از روحانیت در جمهوری اسلامی / گفتگو با رضا عیسی نیا.....	۱۵۴
نقاط قوت و ضعف روحانیت و حوزه های علمیه در سه دهه گذشته /	
گفتگو با حجة الاسلام والمسلمین حسین غیب غلامی.....	۱۵۸
روحانیت و قدرت / گفتگو با دکتر عبدالوهاب فراتی.....	۱۶۲
حضور روحانیت در سه دهه گذشته /	
گفتگو با حجة الاسلام دکتر سید صمصام الدین قوامی.....	۱۶۷
حضور روحانیت در عرصه های قضاوت و امامت جمعه /	
گفتگو با آیه الله احمد محسنی گرگانی.....	۱۷۰
الگوهای تعامل نهاد مرجعیت و نهاد ولایت فقیه /	
گفتگو با حجة الاسلام دکتر مهدی مهریزی.....	۱۷۴
حضور آکادمیک روحانیت در انقلاب اسلامی /	
گفتگو با حجة الاسلام دکتر منصور میراحمدی.....	۱۷۸
ارزیابی عملکرد حضور روحانیت در سه دهه گذشته انقلاب اسلامی /	
گفتگو با حجة الاسلام سید ابوالحسن نواب.....	۱۸۴
ارزیابی حضور روحانیت در سه دهه از انقلاب اسلامی /	
گفتگو با آیه الله مهدی هادوی تهرانی.....	۱۹۰

چکیده مقالات

- مبانی استناد به قوانین و شرع در دادسراها و دادگاه‌های ویژه روحانیت /
 ۱۹۷ علیرضا آذربایجانی
- خدمات متقابل روحانیت و انقلاب اسلامی با تأکید بر اندیشه امام خمینی (ع) /
 ۱۹۹ رجایی اسفندیار
- نقش روحانیت در تحقق همبستگی و جلوگیری از گسست اجتماعی در دهه چهارم
 انقلاب اسلامی / مرتضی اسماعیل زاده ۲۰۱
- روحانیت؛ از انقلاب اسلامی تا نظام اسلامی / علی الهی خراسانی ۲۰۲
- مقایسه سه دهه حضور روحانیت بعد از انقلاب اسلامی با سه دهه پس از مشروطه /
 سید جواد امام جمعه راده؛ مجید نجات پور؛ بهروز زرین کاویانی ۲۰۴
- قبض و بسطی در دیدگاه روحانیت به نظام سیاسی / سید سجاد ایزدهی ۲۰۶
- موانع نواندیشی دینی در حوزه‌های علمیه معاصر / محمد باقری ۲۰۹
- موقعیت روحانیت؛ سه دهه پس از مشروطه و سه دهه پس از انقلاب اسلامی (بررسی
 مقایسه‌ای) / حسن بختیاری زاده ۲۱۱
- روحانیت شیعه ایران و تجربه بین الملل / عباسعلی براتی ۲۱۳
- وظایف متقابل روحانیت و نظام جمهوری اسلامی با تکیه بر آرای امام خمینی (ع) /
 خدیجه برزگر ۲۱۷
- بازخوداندیشی گفتمان روشنفکری حوزوی / مسعود پورفرد ۲۱۹
- رابطه روحانیت و دولت اسلامی / علیرضا پیروزمند ۲۲۱
- نقش حوزه‌های علمیه در مهندسی تمدن اسلامی / مصطفی جمالی ۲۲۳
- روحانیت و برداشت‌هایی از مفهوم توسعه / ناصر جهانیان ۲۲۵
- مرجعیت دینی روحانیت / فاضل حسامی ۲۲۷

فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی روحانیت در دهه چهارم انقلاب / حاجی حسن‌پور.....	۲۳۱
بررسی جایگاه اجتماعی روحانیت در انقلاب اسلامی / سید عبدالکریم حسن‌پور.....	۲۳۳
روحانیت و اسلام سیاسی / سید صادق حقیقت.....	۲۳۶
جریان‌شناسی روحانیت و انقلاب اسلامی / عبدالحسین خسروپناه.....	۲۳۸
نگرشی تحلیلی به مشارکت روحانیون در امور قضایی بعد از انقلاب اسلامی /	
محمد درویش‌زاده کاخکی.....	۲۴۲
روحانیت شیعه؛ انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی / روح‌الله دهقانی.....	۲۴۴
روحانیت و چالش‌های فرهنگی و سیاسی آینده انقلاب اسلامی (رویکردی	
آینده‌پژوهانه) / فرزاد رستمی.....	۲۴۶
مرجعیت تشیع و نقش آن در جهان اسلام (بررسی موردی نقش آیات عظام بروجردی و	
میلانی در جهان اسلام) / رحیم روح‌بخش.....	۲۴۸
جریان‌شناسی سیاسی روحانیت پس از انقلاب اسلامی / علی زارع آلاتق.....	۲۵۰
آسیب‌شناسی روحانیت در قلمرو سیاست / علیرضا زهیری.....	۲۵۲
روحانیت، انقلاب اسلامی و روابط فرهنگی بین‌المللی / علی سروش.....	۲۵۴
بررسی و تحلیل جایگاه اجتماعی روحانیت در سه دهه بعد از انقلاب اسلامی؛ تحلیل	
بازنمایی تیپ‌شناسی کاراکتر «روحانی» در سینمای ایران / مجید سلیمانی.....	۲۵۶
آسیب‌های کناره‌گیری روحانیت از انقلاب / روح‌الله شریعتی.....	۲۵۸
عوامل کناره‌گیری روحانیت از قدرت / روح‌الله شریعتی.....	۲۶۰
استقلال مالی حوزه‌های علمیه در جمهوری اسلامی و پیامدهای سیاسی آن /	
محمود شفیعی.....	۲۶۲
روحانیت و فرهنگ سیاسی مردم (پس از انقلاب اسلامی) /	
امیر مسعود شهرام‌نیا؛ مجید نجات‌پور؛ طاهر جعفری.....	۲۶۶

- نقش و رسالت راهبردی روحانیت در انقلاب، نظام سیاسی انقلابی و دولت جمهوری اسلامی ایران / علیرضا صدرا ۲۶۸
- کارکردهای روحانیت در جامعه از دیدگاه امام خمینی (با تأکید بر کارکردهای سیاسی و اخلاقی) / محمد عباسی ۲۷۰
- روحانیت و وحدت اسلامی (راهبردها و راهکارهای پیشگیری از چالش‌های مذهبی) / حسن عیدی پور ۲۷۲
- روحانیت و معماری انقلاب / قدرت‌الله عفتی ۲۷۴
- بررسی و تحلیل جایگاه اجتماعی روحانیت در سه دهه بعد از انقلاب اسلامی / رضا عیسی‌نیا ۲۷۶
- الگوی تعامل روحانیت و دولت اسلامی (از منظر امام خمینی) / عبدالوهاب فراتی ... ۲۸۰
- توسعه پایدار و روحانیت / سعید فراهانی ۲۸۳
- روحانیت معاصر و انقلاب اسلامی در فرایند امر به معروف و نهی از منکر (تجربه دیروز و ترجمه امروز) / محمد اسماعیل قاسمی طوسی ۲۸۵
- مقایسه سه دهه حضور روحانیت بعد از انقلاب اسلامی با سه دهه پیش از مشروطه / علی کریمی مله؛ سمیه تام ۲۸۷
- نقش روحانیت در ایجاد، گسترش و تداوم اخلاق سیاسی در جامعه / نجمه کیخا ۲۹۰
- تأثیر حضور روحانیت در پیدایش و تداوم انقلاب اسلامی از منظر امام خمینی / نجم‌الله گلی‌توانی؛ پرویز کاظمی ۲۹۲
- توان مدیریت و رهبری روحانیت و چالش‌های فرارو / امیرعلی لطفی ۲۹۴
- حریت و آزاداندیشی در سازمان روحانیت: شخصی یا سازمانی / شریف لک‌زایی ... ۲۹۷
- الزامات حضور راهبردی روحانیت در دهه چهارم انقلاب اسلامی / نجف لک‌زایی ... ۳۰۰
- روحانیت و آزادی‌خواهی / محمد دانه ۳۰۲

روحانیت، فقهات و فتاوی معتبر (بازخوانی اصل ۱۶۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی	
✽ ایران / احمد محقر	۳۰۴
خیزش روحانیت در انقلاب اسلامی از سکوی مشروطیت و ملی شدن صنعت نفت /	
سید علی مرتضوی امامی زواره	۳۰۶
نقش طبقه متوسط سنتی در جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر روحانیت شیعه /	
حسین مسعودنیا؛ نجات محمدی فر	۳۰۹
ضرورت تعمیق بینش سیاسی روحانیون / علی ملکی	۳۱۱
مفهوم‌شناسی و تبیین ماهیت روشنفکری حوزوی از دیدگاه مقام معظم رهبری /	
محسن موحدی	۳۱۳
نقش روحانیت در شکل‌گیری و تکامل بانکداری اسلامی / سید عباس موسویان	۳۱۴
بررسی عملکرد فیلسوفان حوزوی در برخورد با سه دهه استقرار نظام جمهوری	
اسلامی / سید مهدی موسوی	۳۱۶
روشنفکری حوزه‌ای؛ امکان یا امتناع مفهومی / منصور میراحمدی	۳۱۸
فرصت‌ها و تهدیدات پیشاروی روحانیت در دهه چهارم انقلاب اسلامی /	
سید جواد میرخلیلی	۳۲۰
تحلیلی بر فعالیت روحانیت در خارج از کشور بر اساس نظریه «پخش» (مورد آسیای	
میان و قفقاز) / محمداسماعیل نباتیان	۳۲۲
نقش روحانیت در برون‌رفت از چالش «تغییر - ثبات» در سال‌های ۱۳۵۷ - ۱۳۶۰ بر	
اساس پدیده «انقلاب - نظام» / محمداسماعیل نباتیان	۳۲۴
روحانیت و آثار مکتوب / مهدی واحدیان اردکانی	۳۲۷
ولایت مرجع، ولایت ملجأ؛ کاوشی در نقش و جایگاه ولی در جامعه اسلامی /	
علیرضا واسعی	۳۳۰

نگاه روحانیت به ارتباط دنیا و آخرت و تأثیر آن بر روابط حاکم بر نهادهای اقتصادی /

۳۳۳..... علی اصغر هادوی نیا

۳۳۵..... تجربه مشارکت روحانیت در امور قانونگذاری / فرج الله هدایت نیا

بررسی و مقایسه گفتمان های دینی بعد از انقلاب مشروطه با گفتمان های مذهبی بعد از

۳۳۷..... انقلاب اسلامی / عبادالله همتی دشتکی؛ محمودرضا رهبر قاضی

روحانیت و مسئله وحدت اسلامی /

۳۳۹..... عبادالله همتی دشتکی؛ محمودرضا رهبر قاضی

۳۴۱..... روحانیت و اقتصاد تعاونی / احمدعلی یوسفی

www.ketab.ir

سخنی با خواننده

پیروزی انقلاب اسلامی و شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی نویدبخش حضور فعال دین در عرصه‌های سیاسی - اجتماعی بود. این ایده، در سطح ملی ترسیم‌کننده هویت دینی - ملی و حیات سیاسی - اجتماعی ایرانیان، و در سطح فراملی تبیین‌کننده ضرورت بازسازی تمدن اسلامی و اعاده هویت و عزت به مسلمانان در دوران معاصر بود. ترسیم هویت دینی - ملی و تلاش برای بازسازی تمدن اسلامی، پرسش‌ها و معضلاتی جدید را در دو سطح مذکور به وجود آورد که تاکنون منابع دینی و دین‌داران در عرصه علوم و مراکز علمی با آن به طور جدی مواجه نشده بودند. پاسخ‌گویی به این پرسش‌ها و معضلات، بی‌تردید نیازمند بازنگری در مبانی و بینش حاکم بر علوم رایج انسانی و اجتماعی در کنار بازگشتی روشمند و نقادانه به سنت فکری است. این بازنگری ضمن فراهم ساختن زمینه‌های لازم برای بهره‌گیری از توانمندی‌های سنت و دانش سنتی، امکان استفاده از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های علوم جدید در دوران معاصر را به ارمغان می‌آورد، بنابراین وظایف مراکز علمی و پژوهشی در جمهوری اسلامی، بسی سنگین است. این مراکز از سویی، رسالت پاسخ‌گویی به پرسش‌ها و معضلات فکری را بر عهده دارند و از سوی دیگر، به فرهنگ‌سازی و تولید فکر و اندیشه به عنوان عناصر و لوازم اصلی احیای تمدن اسلامی باید اولویت دهند.

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی نیز با تلاش در جهت پاسخ‌گویی به

پرسش‌ها و معضلات فکری مربوط به حوزه پژوهشی خود و فراهم ساختن زمینه‌های لازم برای بازتولید فرهنگ سیاسی - دینی و ارائه دانش سیاسی مبتنی بر منابع اسلامی، هویت‌شناسی و هویت‌سازی در زمینه‌های فلسفه سیاسی، فقه سیاسی و علوم سیاسی را به عنوان مهم‌ترین هدف خود دنبال می‌کند. این پژوهشکده با فراهم کردن زمینه‌های رشد نیروی انسانی در عرصه پژوهش‌های سیاسی با رویکردهای فلسفی، فقهی و علمی، تلاش می‌کند در جهت عزم و اراده ملی برای احیای تمدن اسلامی گام بردارد.

اثر حاضر چکیده نشست‌های علمی، گفت‌وگوها و مقاله‌های همایش علمی - پژوهشی «روحانیت و انقلاب اسلامی» است. این همایش با هدف بررسی و ارزیابی تجربه سده حضور روحانیت در سپهر سیاست؛ بررسی فرصت‌ها و تهدیدات سیاسی فرازوی نهاد روحانیت؛ شناسایی الگوهای تعامل نهاد روحانیت با جامعه و دولت؛ فراهم کردن زمینه‌های ترسیم چشم‌انداز حضور نهاد روحانیت در آینده انقلاب اسلامی؛ و تبیین راهکارهای فعال‌سازی نهاد روحانیت در عرصه جهان اسلام و نظام بین‌الملل در حال اجراست. در اینجا بر خود لازم می‌دانم از ریاست محترم دفتر تبلیغات جناب حجة الاسلام والمسلمین حاج آقای سید حسن ربانی، که ریاست شورای سیاست‌گذاری همایش را نیز بر عهده داشته‌اند و اصل همایش نیز به پیشنهاد ایشان بود و نیز ریاست محترم پژوهشگاه و نایب رئیس شورای سیاست‌گذاری جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای احمد مبلغی و دیگر اعضای محترم شورای سیاست‌گذاری و کمیته علمی همایش حجج اسلام آقایان رجبعلی اسفندیار، سید سجاد ایزدهی، حمید پارسانیا، محمد ستوده، روح‌الله شریعتی، عباس صالحی، محمدجعفر علمی، رضا عیسی‌نیا، عبدالوهاب فراتی، شریف‌لک‌زایی، محسن مهاجرنیا، منصور میراحمدی، علی اصغر نصرتی، عبدالله نظرزاده، احمد رضا یزدانی مقدم و مرتضی

یوسفی‌راد تشکر نمایم. همچنین از همکاری انجمن مطالعات سیاسی حوزه، جامعه‌المصطفی‌العالمیه و دانشگاه باقرالعلوم در برگزاری این همایش سپاسگزارم.

همچنین آقایان سید جواد میرخلیلی، پرویز کاظمی، جنتی، مجید اکبریان گرمچی، حسین احمدی، عباس جباری‌مقدم، محمداسماعیل نباتیان، نجم‌الله گلی‌توانی، خلیل امیری‌زاده و خانم طیبه مروت که در بخش اجرایی، آماده‌سازی و نشر و انجام مصاحبه‌ها و نشست‌های علمی همایش تلاش کرده‌اند، تشکر می‌نمایم، و پیروزی و موفقیت همگان را از خداوند متعال مسئلت دارم.

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی، در راستای حیات و بالندگی علم و دانش، آثار خود را در اختیار جامعه علمی قرار داده، پیشاپیش از انتقادهای و پیشنهادهای علمی همه استادان، صاحب‌نظران و پژوهش‌گران محترم استقبال می‌کند. امید است این فعالیت‌ها موجبات رشد و پویایی فرهنگ سیاسی - دینی و زمینه‌های گسترش و اعتلای اسلام عزیز را فراهم سازد.

دکتر نجف لک‌زایی

مدیر پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

و دبیر همایش